

3. *Кульчицька О.* Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина. – 2004. – № 8. – С. 2-9.
4. *Липова Л.* Діагностика дитячої обдарованості та психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей // Рідна школа. – 2003. – № 5. – С. 9-11.
5. *Липова Л., Морозова Л.* Специфіка навчання обдарованих дітей // Рідна школа. – 2003. – № 7. – С. 8-11.
6. *Німак О.* Організація роботи з обдарованими дітьми в ЗНЗ. – Х. : Основа, 2010. – 144 с.
7. *Полищук В.* Особливості практичної роботи шкільної психологічної служби з обдарованими дітьми // Молодь і ринок. – 2006. – № 1 (16). – С. 133-135.
8. *Попова Л., Бабаєва Ю.* Основні уявлення про обдарованість // Завуч. – 2003. – № 17-18. – С. 23-31.

Полищук В. Н. *Создание действенной модели сопровождения одаренных учащихся как одно из приоритетных заданий современной системы образования.*

В статье раскрыты основные вопросы содержания и организации работы с одаренными учащимися в современном учебном заведении. Рассматривается понятие “одаренности”, необходимость учитывания особенностей одаренных детей при составлении индивидуальных образовательных программ. Предлагается модель психолого-педагогического сопровождения одаренных учащихся, которая базируется на 3 составляющих: работе учебного заведения, поддержке родителей, деятельности внешкольных учебных заведений. Модель сопровождения состоит с 4 блоков и рассматривается в системе, что позволяет повысить эффективность работы с одаренными детьми. Предлагаемая модель внедряется в учебно-воспитательный процесс Ладанской гимназии Черниговской области.

Ключевые слова: *Одаренность, одаренные дети, продуктивный интеллект, социальные факторы, модель сопровождения, дифференциация, индивидуализация учебного процесса.*

POLISCHUK V. N. *The making of the effectiveness model of accompany the talented pupils as one of the priority tasks in the modern system of education.*

This article deals with the main questions of substance and organization work with the talented pupils in modern educational establishment. The author considers with the concept “talented” and takes into account the peculiarity of these pupils while making individual educational programmes. The author gives an example of the psychologic-pedagogical accompany of talented pupils. This accompany is based on the three components: – the work of the educational establishment, the supporting of the parents and the activity of the out-of-school educational establishment. The model of accompany consists of 4 blocks and is regarded in a system. This allows to improve the effectiveness of the work with talented pupils. This model is used in Gymnasia of Ladan Chernihiv region.

Keywords: *gift, talented children, efficient intellect, social factors, the model of accompany, differentiation and individual education.*

Потужній О. В., Закопайло С. А.
Державний вищий навчальний заклад
“Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди”

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОГЛЯДІВ НА ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ

У статті досліджується, виражене в українських народних прислів'ях та приказках, ставлення українського етносу до особливостей здорового способу життя, фізичного гарту та сили.

Ключові слова: *здоров'я, здоровий спосіб життя, сила, прислів'я, приказки.*

Культура – сукупність матеріальних і культурних надбань на певному історичному рівні розвитку суспільства і людини, які втілені в результатах продуктивної діяльності (І. Бойченко, Н. Хамітов).

Фізична культура виступає складовою частиною загальної культури суспільства. Окрім виконання широкого кола функцій фізична культура є засобом задоволення моральних, естетичних та творчих запитів того чи іншого суспільства. Впливаючи на біологічну сферу людини комплексом засобів і методів, фізична культура неминуче впливає на інтелектуальну, емоційну, духовну сфери особистості в силу єдності та взаємообумовленості функціонування матеріального і духовного в людині [6].

Саме тому, окрім діяльнісного та результативного аспектів фізичної культури виділяють також і ціннісний аспект, який представлений, зокрема, духовними цінностями, створеними суспільством. Базою для цих цінностей виступає ментальність та світогляд того чи іншого народу, нації.

Першоджерелом та носієм інформації про особливості поглядів етносу на ті чи інші проблеми, в тому числі і особливості фізичної культури, виступає усна народна творчість. Чітких даних про виникнення явища усної народної творчості не існує, але можна точно стверджувати, що народна мудрість, виражена в тих чи інших формах, переповідається усно з роду в рід, з покоління в покоління вже протягом століть.

Та не в самих лише поемах і казках народ зберігає свої епічні перекази, але й в окремих висловах, коротких замовляннях, прислів'ях, приказках, загадках, прикметах тощо.

Найдавніші народні словесні твори мають найрізноманітніший зміст, охоплюючи всі розумові та моральні інтереси народу (Г. Булашев).

Прадавні українські землі не були етнічно однорідною протягом тисячоліть, що є не винятком, а швидше закономірністю. Проте, за всіх міграційно-асимілятивних процесів зберігались на певних територіях субстанційна основа, ядро, духовний стрижень певного сильнішого етносу, де знаходили притулок історична пам'ять, звичаї, вірування, етнографічні особливості – те, що називають етнокультурною в первинних формах і стереотипах якої заковані особливості світосприйняття та світорозуміння, а, отже, і світогляду конкретної нації (Є. М. Причепій, Л. А. Чекаль).

Усна народна творчість вже давно є плодоносним полем та об'єктом дослідження для тих чи інших наук. Даною тематикою рясніють наукові праці філологічного та літературознавчого спрямування, роботи, присвячені цій проблематиці, знаходимо в психології: "Психологічний аналіз українських та російських казок" (В. М. Бондаровська, А. Мельникова), в філософії: "Гендерна культура в українському фольклорі" (Т. С. Пархоменко), в українознавстві: "Деякі аспекти антропології тілесності українській фольклорній традиції" (М. Гримич).

Щодо галузі фізичного виховання, то, на жаль, наукових робіт, які б ґрунтувались на матеріалі, отриманому при аналізі творчої спадщини

українців, практично не знаходимо. В новітній історії України було проведене досить детальне дослідження народної фізичної культури професором Є. Приступою (1995). Дана робота була в більшій мірі присвячена різноманітним обрядам і традиціям тіло виховання українців і ще раз показала наскільки цінну інформацію можна почерпнути з народної мудрості [4]. Інтерес до усної народної творчості знаходимо і в науковій праці “Українське народне прислів'я – традиційний орієнтир особистості на утвердження цінностей здорового способу життя” (автори С.Литвин-Кондратюк, Б.Кондратюк). Дана праця, поруч з аналізом філологічних і мовних проблем, які наявні в сучасній системі освіти, присвячена використанню народних прислів'їв в умовах загальноосвітніх шкіл. Автори наводять дані соціологічного опитування, яке показує наскільки часто, і з якою метою учні використовують народні прислів'я в побуті та навчанні [2].

Особливості використання приказок та афоризмів для пропаганди здорового способу життя досліджувались також академіком А. С. Куцом. Автор наголошує на важливості використання різноманітних приказок та висловів для пропаганди здорового способу життя [1].

Як зазначалось вище, усна народна творчість містить багато розділів: казки, пісні, загадки тощо. Зрозумілим є те, що кожен з них потребує окремого дослідження. Зважаючи на це, **метою роботи** було дослідити особливості поглядів на здоров'я в українських народних прислів'ях та приказках.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналізуючи дану проблему слід визначити деякі основні поняття. “Паремія” – від гр. paroimia – притча. Пареміологія – наука про прислів'я, їх дослідження і пояснення. Пареміографія – це частина фольклору, яка об'єднує найкоротші жанри, що в образній формі відтворюють найістотніші явища і реалії дійсності: прислів'я, приказки (приповідки) та їх жанрові різновиди – вітання, побажання, афоризми, прокльони, порівняння, прикмети, каламбури. Це – словесні мініатюри, що в процесі формування закріпились як своєрідні усталені формули, образні кліше.

Цікавим є той факт, що існує певна різниця між поняттями прислів'я і приказка. Прислів'я – довершений за змістом вислів, який становить граматично й інтонаційно оформлене судження, як правило, у формі складного речення, що має двочленну структуру. Тоді як приказка – це образний вислів чи мовний зворот, який влучно характеризує людину, її вчинки, явища життя і є елементом широкого судження [5].

Ряд вітчизняних вчених вказують на доцільність використання українських народних прислів'їв та приказок в цілісному педагогічному процесі. Зрозуміло, що процес фізичного виховання, в даному випадку, не є винятком. М. Коломієць підкреслює, що виховний потенціал народних приповідок проявляється в трьох взаємопов'язаних аспектах: 1) кумулятивна функція (як скарбниця морального досвіду, духовної культури народу);

2) логічна функція (як засіб формування моральної свідомості);
3) директивна функція (як один із засобів виховання моральних переконань, що впливають на поведінку).

Не секрет, що чи не найголовнішим завданням процесу фізичного виховання є формування гармонійної особистості, досягнення і підтримання на належному рівні оптимального рівня здоров'я. Дуже цікаві паралелі стосовно цієї проблеми можна провести, проаналізувавши зміст ряду давніх народних афоризмів та приказок.

Наприклад, візьмемо усім відомий вислів: “В здоровому тілі – здоровий дух”. Ця, здавалося б усім відома народна приказка, насправді є інтерпретацією слів давньоримського філософа Ювенала, який говорив: “Треба молити, щоб дух був здоровим в тілі здоровому” (10-та сатира). В цих кількох простих словах, мабуть, найкраще і найдоступніше вказується на важливість як фізичного так і психічного здоров'я. Можна з впевненістю говорити про те, що в пропаганді здорового способу життя, особливо серед молодших школярів, цей афоризм матиме ефективніший вплив, ніж більшість лекцій, які не завжди є доступними та легкими для сприйняття. Звичайно, що в тій чи іншій інтерпретації вищезгаданий вислів дуже часто застосовується у сфері фізичної культури для усної пропаганди здорового способу життя, використовується він і як гасло при організації змагань з тих чи інших видів спорту тощо.

Поруч з цим, мало хто з легкістю зможе пригадати українські народні прислів'я чи приказки які б прямо чи опосередковано вказували на цінність здоров'я та необхідність гармонійного розвитку особистості.

Провівши контент-аналіз літературних збірок усної народної творчості українців (укладачі Н. Курганова, В. Кононенко, М. Номис) ми знайшли ряд цікавих, на нашу думку, висловлювань та приказок, які вказують на ставлення наших предків до здорового способу життя.

В українців здоров'я розглядається як велика цінність: “Найбільше багатство – здоров'я”, говорить народна мудрість. І справді, якщо пригадати побажання, які прийнято висловлювати з нагоди тих чи інших урочистих дат та подій чи не найчастіше висловлюється побажання бути здоровим. “Здоров'я маємо – не дбаємо, а загубивши плачемо” читаємо ще в одному народному афоризмі. Як тут не згадати сучасний стан справ в нашій країні, коли значна кількість молоді практично не дотримується здорового способу життя, наслідком чого є незадовільний стан з рівнем здоров'я. Про вищенаведений факт свідчать все нові та нові дані численних досліджень, які проводяться зокрема і в сфері фізичної культури та спорту.

Як тут не згадати ще одну народну мудрість: “Бережи одягу знову, а здоров'я змолоду”. Аналізуючи ці слова, бачимо, що не маючи сучасних засобів та методик досліджень процесів, які відбуваються внаслідок росту і розвитку людського організму, наші предки говорили про те, що саме перші роки життя є сенситивним періодом для закладки фундаменту міцного

здоров'я та довголіття. А такий фундамент безперечно є безцінним, адже як відомо: “Здоровому все здорово” і “Немає щастя без здоров'я”. “З молодого можна зробити і сякого і такого” – каже ще одна приказка. І справді, як тут не згадати один з основних постулатів процесу фізичного виховання – не нашкодь.

Здоров'я в українців цінується вище за матеріальні блага: “Все можна купити, а здоров'я – ні”; “Без здоров'я нема багатства”; “Ліпше здоров'я як готові гроші” [3].

В цьому аспекті можна розглядати і ще один вислів: “Коли немає сили, той світ немилий”. Тут, все ж таки, мабуть, йдеться саме про силу, як про здоров'я, а не як про фізичну якість.

Поруч з цим знаходимо й такі вислови як “Де сила – там і міць”, “Хто дужий – той ліпший”, “Не бійся сильного і не зневажай слабого”, “Як не сила то й не берися”, “З дужим не бійся, а з могучим не сварися”, які прямо вказують на те, що фізична сила та досконалість з давна в пошані.

З другого боку, не можна не зазначити й те, що самі по собі фізичні якості, без поєднання з відповідними розумовими і моральними чеснотами нерідко були предметом висміювання.

Загальновідомим є той факт, що одним із засобів фізичного виховання є гігієнічні фактори та процедури, які передбачають загартування, раціональне харчування тощо. Не секрет, що на сьогоднішній день можна зустріти багато тих чи інших розладів здоров'я, які безпосередньо пов'язані з нераціональним харчуванням. З одного боку, ці захворювання спричинені недостатнім споживанням тих чи інших необхідних організму речовин, з другого – переїданням.

Стосовно цієї проблеми також знаходимо цікаві прислів'я:

– Не в міру їси – здоров'я не проси, – кажуть в народі. Зазначене твердження “не в міру” можна розуміти як надлишок, чи, навпаки, як нестачу у споживанні їжі.

Негативне ставлення до явища надмірної ваги простежується і у вислові: “Після обід полежати часок, то зав'яжеться сала кусок”. Відкинувши буквально жартівливе сприйняття цієї приказки, можна побачити, що в народі вже тривалий час існує розуміння того, що малорухливий спосіб життя у поєднанні з надмірним харчуванням призводить до надлишкової ваги. Саме на важливості рухової активності наголошує вислів: “Лінь – гірше хвороби”.

Вислів “Без охоти нема роботи” вказує на значення свідомого ставлення до тої чи іншої діяльності, у тому числі й до занять фізичними вправами. Чим не дидактичний принцип свідомості?

У наш час, поруч з вищезазначеними проблемами, постала і проблема засобів підтримки та збереження здоров'я людини. З одного боку, наголошується на необхідності використання засобів фізичного виховання, систематичних занять фізичною культурою та спортом, з другого – люди все

частіше звертаються до фармакології, яка рясніє пропозиціями найсучасніших “чудо ліків”, які не рідко потребують значних фінансових затрат. Народна мудрість говорить: “Дорогі ліки помагають не хворому, а аптекарю”. Звичайно ж, не можна сприймати цей вислів як безапеляційну догму, бо зрозумілим є той факт, що дуже часто потрібний результат досягається при правильному поєднанні усіх засобів. Існують випадки, коли без відповідних ліків взагалі неможливо обійтись. Проте, з другого боку, ми бачимо, що в нашій державі не завжди існує розуміння безмедикаментозного лікування. Як приклад, можна згадати спеціальність “фізична реабілітація”, яка з великими труднощами займає належне їй місце. Як говорять: “Гіркий тому вік, кому треба лік”.

Взагалі, чим більше ми зустрічаємося з народною мудрістю, яка, до речі, виражається не лише в прислів'ях та приказках, тим більше розуміємо, що в тій чи іншій мірі наші предки висловлювали своє ставлення до багатьох проблем, які дуже часто є актуальними і в наш час.

Висновки. В українців, під впливом різних соціально-економічних факторів, сформувались свої, часто доволі оригінальні, погляди на ті чи інші проблеми суспільного життя. Своє вираження ці погляди знаходили в різних формах, у тому числі й у прислів'ях та приказках.

Прислів'я і приказки – невеликий за обсягом жанр, але розмаїття паремій за формою та змістом, походженням і художньо-образною структурою творить ряд труднощів при їх збиранні, вивченні, класифікації. Вони потребують багатоаспектного дослідження, бо, хоч і невеликі за розміром, дуже влучні, відображають найширші обрії побуту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї вірування, і, водночас, – особливості сприйняття, психіки, способу мислення, національної ментальності.

Якщо говорити про дослідження цієї тематики в галузі фізичної культури і спорту, то можна зробити висновок про недостатній рівень аналізу усної народної творчості взагалі і жанру паремій зокрема. З другого боку, бачимо, що навіть перші спроби дослідження, ставлення народу до особливостей фізичного гарту та здоров'я (яке виражене в прислів'ях та приказках) показують, що українцям вже протягом багатьох століть не байдужі цінності здорового способу життя. Недостатність наукових даних з цієї проблематики ще раз засвідчує актуальність досліджень такого важливого компоненту історичної спадщини як усна народна творчість, зокрема і жанру паремій.

В умовах становлення нашої держави, зміни поглядів та цінностей, пов'язаної з відродженням штучно знищуваних ідеалів, які спокон віків були притаманні українській нації, постала проблема пошуку нових підходів до організації різних сфер суспільного життя, в тому числі й до сфери фізичної культури і спорту. Можна стверджувати, що ті цінності та погляди, які сповідувались нашим народом і які в сучасних умовах можна дослідити, аналізуючи твори усної народної мудрості, не посідають належного їм місця, у тому числі і в нашій галузі. Це підтверджує і дослідження авторів

С. Литвиної-Кіндратюк, Б. Кіндратюка, яке показало цікавий факт: на запитання анкети "Назвіть 2-3 прислів'я чи приказки, які стосуються значення здоров'я в житті людини, пошуку шляхів його збереження і зміцнення", не відповів жоден з респондентів. Респондентами були учні 8-10 класів.

Використана література:

1. Куц А. С., Скибенко З. С. Формы и методы агитации и пропаганды физической культуры и спорта в школе / А. С. Куц, З. С. Скибенко. – К., 1988. – 28 с.
2. Литвин-Кіндратюк С., Кіндратюк Б. Українське народне прислів'я – традиційний орієнтир особистості на утвердження цінностей здорового способу життя / С. Литвин-Кіндратюк, Б. Кіндратюк // Народознавство та організація здорового способу життя школярів. – Івано-Франківськ, 1997. – С. 194-214.
3. Номис Н. Українські приказки, прислів'я і таке інше / Н. Номис. – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
4. Приступа Є. Народна фізична культура українців / Є. Приступа. – Л. : УСА, 1995. – 254 с.
5. Українська усна народна творчість : підручник. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Знання – прес, 2003. – 591 с.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Ч 1 / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272 с.

ПОТУЖНИЙ А. В., ЗАКОПАЙЛО С. А. Некоторые особенности взглядов на здоровье в украинских народных пословицах и поговорках.

В статье исследуется, выраженное в украинских народных пословицах и поговорках, отношение украинского этноса к особенностям здорового образа жизни, физической закалки и силы.

Ключевые слова: здоровье, сила, пословица, поговорки.

POTUZHNIY A. V., ZAKOPAYLO S. A. Some features of looks are on a health in the Ukrainian folk proverbs and saying.

In the article probed, shown in the Ukrainian folk proverbs and saying, attitude of Ukrainian ethnos toward the features of healthy way of life, physical tempering and force.

Keywords: health, healthy way of life, force, proverb, saying.

Романовська Л. І.

Хмельницький національний університет

ОБГРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ІЗ ПРАВООСВІТИ

У статті розкриваються теоретичні аспекти розробки питання українських учених про надання правоосвіти дітям, які перебувають у притулках для неповнолітніх. До найактуальніших завдань на сьогодні належать соціально-педагогічна робота з безпритульними дітьми та, як один із важливих напрямів, правоосвіта, яка має захистити дитину у соціальному середовищі, навчити її не тільки знати свої права, але й дотримуватися власних обов'язків.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, правоосвіта, діти-сироти, захист прав.

Останнім часом діти отримують достатню кількість інформації про свої права. У Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності зазначено, що найбільш визначальною